

Höjeåprojektet II

Slutrapport etapp 2

2013-05-03

på uppdrag av
Höje å vattenråd

Ekolog
gruppen

Tom sida

Höjeåprojektet II

Slutrapport etapp 2

Rapporten är upprättad av: David Reuterskiöld & Johan Krook
Granskning: Johan Krook

Uppdragsgivare: Höje å vattenråd

Omslagsbild: Nyanlagd våtmark vid Esarps by

Landskrona år mån dag
EKOLOGGRUPPEN

Totalt antal sidor i huvuddokument (inkl. omslag): 11
Utskriftsversion: 13-05-22

Innehållsförteckning

	sidan
Om Höjeåprojektet	5
Organisation och syfte.....	5
Syfte	5
Verksamhet	5
Historik.....	5
Höje å avrinningsområde	6
Utförda åtgärder Etapp 2.....	6
Dammar och våtmarker	6
Restaurering av Fels mosse	8
Biotopvård av vattendrag	8
Rekreations- och naturvårdsåtgärder.....	9
Reparation och underhåll	10
Kostnader och finansiering	11

Om Höjeåprojektet

Organisation och syfte

Höjeåprojektet är ett vatten- och landskapsvårdsprojekt som sker i samarbete mellan Lomma, Lunds och Staffanstorps kommuner och drivs genom Höje å vattenråd. Projektarbetet har skett uppdelat i två omgångar (Höjeåprojektet I och II) med tre etapper vardera. För närvarande är projektet inne på den tredje och sista etappen av Höjeåprojektet II med planerat avslut vid utgången av 2014.

Syfte

Projektets övergripande målsättningar är

- att förbättra vattenkvaliteten och minska övergödningen i Höje å och Öresund,
- att gynna växt- och djurliv,
- att främja rekreation och friluftsliv inom Höjeåns avrinningsområde, samt
- att förbättra landskapets vattenmagasinerande förmåga.

Verksamhet

Höjeåprojektets huvudsakliga verksamhet har ända sedan starten varit anläggning och restaurering av dammar och våtmarker. Under 1990-talet anlades också mycket skydds-zoner. Under Höjeåprojektets senare del har åtgärdsarbetet breddats till att även omfatta biotopvård av vattendrag, bortbyggande av vandringshinder, restaurering av fuktängar i ådalen och anläggning av gångstråk. Även anläggning av dagvattendammar har tidvis ingått i arbetet.

Historik

Höjeåprojektet I (1991–2003)

Det första Höjeåprojektet drevs under perioden 1991-2003, genom dåvarande Höje å vattendragsförbund. Projektets målsättningar var även då att förbättra vattenkvaliteten, minska övergödningen och att gynna biologisk mångfald och rekreation, framför allt i de nedre, jordbruksdominerade delarna av avrinningsområdet. Arbetet baserades på åtgärdsförslagen i den landskapsvårdsplan för åns avrinningsområde som färdigställdes 1990. Vattenvårdsåtgärderna bestod främst i anläggning av dammar, våtmarker och skydds-zoner på platser där de gjorde stor miljönytta. Arbetet byggde, då som nu, på frivilliga markupplåtelse från markägare och arrendatorer.

Inom det första Höjeåprojektet anlades totalt 69 damm-/våtmarksprojekt med en sammanlagd yta på drygt 75 ha. Under 1990-talet anlade Höjeåprojektet också 76 km skydds-zoner med en total yta av ca 42 ha. 1999 avbröts dock satsningen på skydds-zoner eftersom många lantbrukare börjat anlägga skydds-zoner på egen hand med hjälp av de EU-stöd som då införts.

Höje å landskapsvårdsplan 2007

Även efter att det första Höjeåprojektet avslutats fanns en ambition kvar att fortsätta åtgärdsarbetet i avrinningsområdet. 2004 beslutade kommunstyrelserna i Lund, Lomma och Staffanstorps kommuner att ett förslag till ett nytt Höjeåprojekt skulle utarbetas. Ett förslag till en uppdaterad landskapsvårdsplan togs fram under 2005. Efter samråd med allmänheten kom planen i slutversion 2007. Den nya landskapsvårdsplanen innehöll ett bredare spektrum av åtgärdsförslag med ökat fokus på rekreation. Tanken var att den nya landskapsvårdsplanen skulle utgöra en idékatalog av åtgärdsförslag för ett nytt Höjeåprojekt.

Höjeåprojekt II (2007–2014)

Parallellt med framtagandet av den nya landskapsvårdsplanen ansökte de tre kommunerna om statliga bidrag för genomförande av några av planens åtgärdsförslag. 2006 beviljades också medel för anläggning av vandringsstråk längs ån och restaurering av en rätad åsträcka. Detta blev startskottet för Höjeåprojektet II som inleddes under 2007 och är planerat att pågå till och med 2014. Även det andra Höjeåprojektet drevs till en början genom Höjeå å vattendragsförbund. Från och med 2010 ombildades vattendragsförbundet till Höje å vattenråd. Vattenrådet övertog då de arbetsuppgifter som legat på vattendragsförbundet och har sedan dess drivit det fortsatta arbetet med såväl Höjeåprojektet som med recipientkontrollen i ån. I och med bildandet av vattenrådet tillkom också vattenförvaltning som en ny verksamhetsgren.

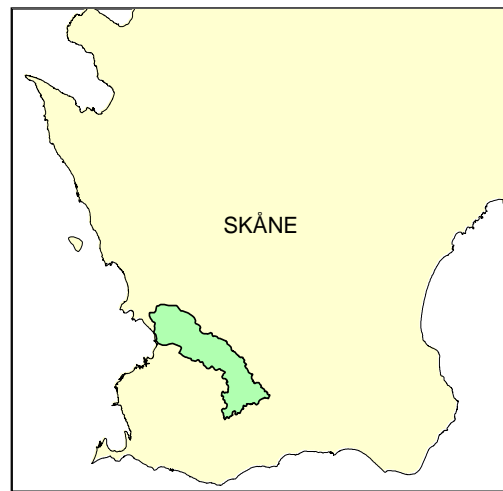
Etapp 1 "Höjeåstråket" 2006-2009

Den första etappen av Höjeåprojektet II pågick från 2007 till 2010 och benämndes "Höjeåstråket". Arbetet i denna etapp fokuserades på anläggning av gångstråk längs ån och dess biflöden samt på ett stort återmeandringsprojekt på en cirka 800 meter lång sträcka av Höje å vid Trolleberg.

Höje å avrinningsområde

Höjeåns avrinningsområde omfattar cirka 316 km² och ligger i sydvästra Skåne. Inom avrinningsområdet finns två mindre sjöar, Björkesåkrasjön och Häckebergasjön. De största biflödena till Höje å är Önnerupsbäcken, Råbydiket och Dalbydiket (även kallat Källingabäcken).

Avrinningsområdet domineras av mycket högklassiga lerjordar där ett intensivt jordbruk bedrivs. Magrare, mer extensivt brukade marker och skog finns främst på Romeleåsen, i områdets övre, sydöstra del. En relativt stor yta utgörs också av tätorter varav de största är Lund, Staffanstorp, Lomma, Dalby och Genarp.

Höjeåns avrinningsområde

Utförda åtgärder Etapp 2

I etapp 2 (2009-2011), har åtgärdsarbetet omfattat anläggning och restaurering av dammar och våtmarker, biotopvårdande åtgärder i vattendragen, trädplantering och restaurering av befintliga dammar och våtmarker. Åtgärdsarbetet finansieras med kommunala medel samt EU-stöd och andra statliga stöd (på senare år främst i form miljöinvesteringstöd för dammar/våtmarker).

Dammar och våtmarker

Inom etapp II har tre dammar/våtmarker anlagts och två restaureringsprojekt genomförts. Restaureringarna består av en äldre igenvuxen damm vid Kyrkheddinge som rensats samt en kvarndammsrestaurering i Gödelövsbäcken vid Genarp. De nya anläggningarna utgörs av två våtmarker vid Esarp och Alberta samt en vid Norra Ugglarp. Nedan ges korta beskrivningar med bilder av dessa tre projekt.

Våtmarker vid Esarp och Alberta

Utmed Höjeå vid Esarp och Alberta har två nya våtmarker anlagts intill varandra. Dammarna, som anlades samtidigt och ingick i en gemensam entreprenad, ligger i anslutning till det nya gångstråk som skapats utmed ån vid Esarp. De nya våtmarkerna bidrar till såväl ett renare vatten och ökad biologisk mångfald, som till förstärkta rekreations- och upplevelsevärden i ådalen.

Våtmark vid Esarps by

Våtmark anlagd på f d vall/betesmark samt över ett mindre vassområde, utmed Höje å vid Esarp. Våtmarken mottar ett delflöde från Höje å. För att vinna fallhöjd och minimera schaktbehovet hämtas vattnet uppströms det gamla dämmet vid Esarps kvarn, via en cirka 130 m lång ledning. Utlopp sker via en reglerbar munkbrunn.

Kommun: Staffanstorp
Dammyta: ca 0,7 hektar

Våtmark vid Alberta by

Våtmark anlagd inom ett igenvuxet vassområde, utmed Höje å vid Alberta by. Våtmarken mottar vatten från ett mindre jordbruksdike. Vid högflöden i ån passerar även en del av åvattnet genom våtmarken.

Kommun: Staffanstorp
Dammyta: ca 0,3 hektar

Entreprenadkostnad (totalt båda dammarna): ca 480 000 kr, exkl. moms.

Våtmark vid Norra Ugglarp

Våtmark anlagd på f d åkermark, samt till mindre del inom ett skogsparti. Anläggning har skett genom dämning i och utvidgning av ett öppet dike som utgör ett delflöde till Björnstorpsbäcken.

Kommun: Lund
Dammyta: ca 0,7 hektar

Entreprenadkostnad: ca 395 000 kr, exkl. moms.

Restaurering av Fels mosse

Inom ramen för etapp II har projektet även arbetat vidare med det omfattande restaureringsprojektet gällande Fels mosse. Mossen som ligger strax nordväst om Lund torrlades genom ett dikningsföretag i slutet av 1800-talet och har därefter under en tid till stor del varit uppodlad. Odlingen har dock sedan länge upphört och rensning av dikena i mossen har uteblivit under en längre tid. De senaste åren har en diskussion uppkommit inom dikningsföretaget om dikena ska rensas (vilket skulle innebära en vattenståndssänkning i mossen på cirka 0,5 meter) eller om mossen istället borde restaureras för att värna de höga naturvärdena. Kommunerna kopplades, via Höjeåprojektet, in i denna diskussion. Efter en tids diskussioner och utredningar träffades under 2011 en överenskommelse om restaurering av Fels mosse bland annat genom upprättande av ett dämme i utloppet och schaktning av öppna vattenytor i vassområdena.

Restaureringen kräver omprövning av dikningsföretaget samt att tillstånd till vattenverksamhet erhålles från mark- och miljödomstolen. Inom ramen för etapp II har ingått att upprätta ansökningshandlingar för dessa mål och att driva ärendena i domstolsprocessen. Ansökningar i båda målen inlämnades i juni 2012 till Mark- och miljödomstolen i Växjö. Kompletterande handlingar inlämnades under hösten 2012 och i april 2013 hölls huvudförhandlingar i båda målen. Dom i målen beräknas komma i maj 2013.

Biotopvård av vattendrag

Höjeåprojektet har under etapp II genomfört biotopvårdande arbeten på fem olika delsträckor i Önnerupsbäcken, Björnstorpsbäcken och Godelövsbäcken. Totalt omfattar åtgärderna cirka 1750 meter öppet vattendrag. De biotopvårdande arbetena har bestått i en kombination av utläggning av sten och lekgrus på botten på strömsträckor, plantering av skuggande träd i dikeskanterna samt avfasning av branta dikeslänter och stabilisering av dessa med sten (se figur 1).

De utförda åtgärderna bedöms gynna såväl fisk som övrig fauna. Grusbottenarna blir lekplatser för bland annat öring. Stabilisering av slänterna motverkar ras och jorderosion som annars ofta sker i stor omfattning. Därmed minskas även transporten av näring och sediment till nedströms belägna vattendrag och Öresund.

Trädplanteringen bidrar också till att stabilisera slänterna. De skuggar även vattnet och bidrar till minskad igenväxning i diken samt bättre livsvillkor för djurlivet både i vattnet och på land i det för övrigt öppna slättlandskapet. Trädplantering har utförts på drygt 350 av de ovan nämnda 1750 metrarna. Därutöver har en separat trädplantering gjorts på en cirka 450 meter lång sträcka utmed Åkärrsdiket vid Kyrkheddinge. Totalt har därmed trädplantering utförts längs drygt 800 meter öppna vattendrag.

Som ytterligare ett led i biotopvårdsarbetet med vattendragen har vandringshinder för fisk byggts bort på två platser i Björnstorpsbäcken.

Figur 1 Sträcka av Önnerupsbäcken där avfasning och stabilisering av slänter samt anläggning av lekbotten utförts

Rekreations- och naturvårdsåtgärder

I anslutning till de två nyanlagda dammarna vid Esarp och Alberta har ett cirka 2,7 km långt gångstråk anlagts i form av en slinga på båda sidor av åns dalgång genom Esarps by. Slingan går dels på gräsremсор i åkerkanter, dels genom betsmarker. Där stråket går i åkerkanter har avtal träffats med markägare om att hålla gräsremсор putsade och tillgängliga för allmänheten under en tioårsperiod. Vid passage av stängsel har stängselgenomgångar eller stättor satts upp. På en plats, där en äldre gångbro rivits, har en ny gångbro anlagts.

På strategiska platser har informationsskyltar om stråket och naturen i ådalen, med motiv från konstnären Peter Elfman, satts upp (se figur 2). Stråket har även markerats ut i terrängen med pilar och särskilda ledmarkeringar.

Figur 2 Den informationsskylt som tagits fram och satts upp på strategiska platser utmed det anlagda gångstråket vid Esarp. På kartan syns även de två nyanlagda dammarna utmed ån.

Samtidigt med anläggandet av gångstråket har även betesmarkerna i ådalen på den aktuella sträckan restaurerats genom projektets försorg. Restaureringen har huvudsakligen skett genom rivning av gamla trasiga staket, uppsättning av nytt elstängsel samt viss buskröjning.

Vidare har projektet bidragit till att skapa kontakter mellan markägare och djurhållare och till att nya arrendeavtal om bete träffats mellan dessa. Totalt har cirka 10 hektar fuktiga betesmarker i Höjeåns dalgång vid Esarp restaurerats på detta sätt inom ramen för etapp II.

Reparation och underhåll

Som ett led i den kontinuerliga över-
synen av äldre dammar som anlagts
inom Höjeåprojektet, konstaterats 2011
ett behov av underhållsåtgärder i 13
dammar. Igenväxning med vass, upp-
grundning med slam och sand samt
läckande dämmen utgjorde de vanligaste
problemen (se figur 3). Dessa dammar
åtgärdades under 2012 som en
eftersläpande åtgärd inom etapp II
Utförda åtgärder i respektive damm
framgår av tabell 1 nedan.

Figur 3 Damm H29 helt igenvuxen med vass före utförandet av underhållsåtgärder 2012.

Tabell 1. Sammanställning över de underhållsåtgärder i 13 äldre dammar som genomförts inom ramen för Höjeåprojektet II etapp 2.

Nr	Fastighet	Åtgärd
H15	Laxmans Åkarp 4:2	Rensning av vass och slambankar i stora delar av dammen som utgör en utvidgning av befintligt dike. Borttagning av en del buskar
H29	Fjelie 8:3	Rensning av vass och slambankar i stora delar av både en mindre och en större damm som bildar utvidgningar av ett dike. Borttagning av en del buskar.
H30	Hunnerup 2:14	Bro över inloppsfåra till dammen från Höje å
H32	Björnstorp 2:1	Rensning av en mindre och en större damm på sand och slambankar.
H33	Habo 1:6	Rensning av Höjeåns Norra gren på vass och slambankar från tröskeln vid intaget till Habodammar till sammanflödet med Höje å.
H35	Björnstorp 1:1	Tätning av f d betongdämme nedströms nytt dämme.
H40	Laxmans Åkarp 2:1	Rensning kring inloppsrör, täckning av utloppsrör, erosionsskydd i dike där utloppsrör mynnar, lagning av dämme i mindre damm.
H41	Äspet	Rensning av utloppsrör i anslutning till utloppsbrunn samt borttagning av träd och buskar kring denna ledning. Iordningställande av brädsättar i utloppsbrunnen. Tillloppsledning från väster grävs fram och förlängs till dammen.
H43	Alberta 4:6	Rensning kring inlopp- och utloppsrör till två sidodammar som ligger i serie utmed Höjeå. Rensning har skett i anslutning till rören både i dammarna och i Höje å.
H44	Lunnarp 4:3	Reparation av läckande dämmen i två dammar som ligger i serie. Detta har skett genom att slå ned järnspons som täcks med bergkross. Befintliga dämmen har avlägsnats Rensning av nedre dammen på vegetation och slambankar.
H54	Nöbbelöv 21:1	Rensning av vass och slambankar huvudsakligen i inlopps och utloppsdelen av dammen. Borttagning av en del buskar i vattenlinjen
H59	Lunnarp 9:7	Rensning av dammen från slam och vegetation samt utvidgning av densamma. Utfyllnad med jord kring fördelningsbrunn på inloppsledningen.
H53	Kyrkheddinge 5:1	Rensning av vass och slambankar i dammen

Kostnader och finansiering

De ungefärliga kostnaderna för genomförandet av de ovan nämnda åtgärderna under etapp 2 finns samlade i tabell 2. Finansieringen har främst skett genom dels Höjeåprojektets egna medel (kommunal finansiering) dels EU: s miljöinvesteringsstöd samt LOVA-stöd. Reparations- och underhållsarbetena av äldre dammar har även delbekostats via projektets skötsselfond men även av miljöinvesteringsstöd. En förbättringsåtgärd som utfördes samtidigt med underhållsarbetena, anläggande av bro vid damm H30, finansierades med medel från Park och Naturkontoret i Lund (154 000 kr). De ungefärliga förhållandena mellan olika finansieringsformer framgår också av tabell 2.

Tabell 2. Sammanställning över ungefärliga kostnader och finansiering för de huvudsakliga åtgärdsarbetena som utförts inom ramen för Höjeåprojektet II etapp 2. Alla kostnader och finansiering i tusental kronor.

Åtgärdstyp	Kostnad	Finansiering			
		Miljö- investeringsstöd	Övriga finansiärer	Höjeå- projektet	Skötsselfonden
Dammar och våtmarker	898	150	-	748	-
Biotopvård: Fiskevård, avfasning, trädplantering	685	483	-	202	-
Rekreation och Naturvård	384	-	-	384	-
Fels mosse	340	-	188	152	-
Underhåll och reparation	638	372	-	-	266
Summa	2 945	1 005	188	1 486	266